

ЛЕЩИНСЬКИЙ В. П.,
кандидат наук з державного управління
(Київський національний університет
будівництва та архітектури)

УДК 342.95
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.2.16>

МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ЗАСАДИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Статтю присвячено опрацюванню наукового підходу щодо визначення актуальних засад методів адміністративно-правового регулювання у сфері містобудівної діяльності, визначенню на цій основі перспектив їх подальшого розвитку.

Керівним напрямом подальшого розвитку адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності визначено розвиток адміністративно-правових засобів забезпечення законності в цій сфері. Використання системного підходу дозволило виділити актуальні категорії таких засобів. По-перше, юридична відповідальність приватних осіб та суб'єктів публічної влади, передусім адміністративна. По-друге, адміністративна процесуальна діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на здійснення контролю у сфері містобудування шляхом розгляду скарг на акти суб'єктів публічної влади та здійснення судового контролю в цій сфері.

Доведено, що особливості містобудівної діяльності (підвищені вимоги щодо передбачуваності рішень суб'єктів публічної влади, неприпустимість затягування вирішення правових конфліктів у цій сфері) зумовлюють актуальність розвитку позасудових засобів вирішення адміністративних конфліктів. Засобом вирішення таких конфліктів визначено позасудове адміністративне юрисдикційне провадження.

Обґрунтовано, що подальше дослідження адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності доцільно проводити з огляду на сучасну парадигму праворозуміння, що передбачає розгляд правового пізнання як частини правової реальності. У межах такої парадигми необхідно застосовувати аксіологічну стратегію дослідження з визначенням прав людини (в тому числі й щодо забезпечення належного життєвого середовища) відправною цінністю, для забезпечення якої існує право. Доведено, що на концептуальному рівні це передбачає взяття за основу ціннісно-нормативну концепцію праворозуміння, що передбачає розгляд права як системи, що розрахована на певну поведінку людей та збереження визначеної соціальної цілісності.

Ключові слова: *метод правового регулювання, містобудівна діяльність, містобудування, історико-соціологічний підхід, засади правового регулювання, правовий вплив.*

Leshchynskiy V. P. Methods of administrative and legal regulation of urban planning: historical experience and principles of further development

The article is devoted to the development of a scientific approach to determining the current principles of methods of administrative and legal regulation in the field of urban planning, to determine on this basis the prospects for their further development.

The guiding direction of further development of administrative and legal regulation of urban planning is the development of administrative and legal means of ensuring

legality in this area. The use of a systematic approach allowed to identify relevant categories of such tools. First, the legal responsibility of individuals and public authorities, especially administrative. Secondly, the administrative procedural activities of authorized entities aimed at exercising control in the field of urban planning by: reviewing complaints against acts of public authorities; implementation of judicial control in this area.

It is proved that the peculiarities of urban planning (increased requirements for predictability of decisions of public authorities, the inadmissibility of delaying the resolution of legal conflicts in this area) determine the relevance of the development of out-of-court means of resolving administrative conflicts. Extrajudicial administrative jurisdiction has been identified as a means of resolving such conflicts.

It is substantiated that further research of administrative and legal regulation of town-planning activity should be carried out on the basis of the modern paradigm of legal understanding, which provides for the consideration of legal knowledge as part of legal reality. Within such a paradigm, it is necessary to apply an axiological strategy of research, with the definition of human rights (including the provision of a proper living environment) as a starting point for which there is a right. It is proved that at the conceptual level it involves taking as a basis the value-normative concept of legal understanding, which provides for the consideration of law as a system designed for certain human behavior and the preservation of a certain social integrity.

Key words: *method of legal regulation, town-planning activity, town-planning, historical-sociological approach, principles of legal regulation, legal influence.*

Вступ. Визнання людини та її прав і свобод, у тому числі природних, найвищою соціальною цінністю диктує необхідність певного відходу від традиційних підходів правового впливу у сфері містобудівної діяльності (суто позитивістських, орієнтованих на цінності передусім законності, а не верховенства права). Зокрема, це означає необхідність розвитку гарантій прав, свобод, законних інтересів приватної особи, які можуть бути реалізовані тільки за допомогою суб'єктів державної влади (отримання дозволів, вирішення правових конфліктів тощо). Підтвердженням цього є активне реформування суб'єктів державної влади у сфері містобудування, причому саме в контексті повноважень суб'єктів державної влади в цій сфері [1]. Втім, деяка безсистемність реформування свідчить про необхідність розвитку відповідних теоретичних засад.

Окремі питання методів адміністративно-правового впливу в розглядуваній сфері розглядалися у роботах таких вчених, як С. Бердніков, О. Джафарова, Р. Ленівський, О. Маломуж, Ю. Манцевич, А. Мартин, П. П'ятков, К. Рибак, О. Стукаленко.

Постановка завдання. Метою статті є опрацювання наукового підходу щодо визначення актуальних засад методів адміністративно-правового регулювання у сфері містобудівної діяльності, визначення на цій основі перспектив їх подальшого розвитку.

Результати дослідження. Опрацювання історичного розвитку адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності дозволяє вказати на тісний зв'язок між сферами, в яких здійснювалось таке будівництво, та розвитком правових норм щодо нього (як власне адміністративно-правових, так і технічних). Зокрема, насамперед такими об'єктами були об'єкти громадського (мости, дороги, царські палаци та інші громадські будівлі, планування міст тощо) або релігійного (релігійні споруди) значень. Перші стандарти в зазначених сферах зустрічаємо вже в пам'ятках часів Київської Русі. Щодо житлового будівництва, то відповідні стандарти почали розвиватись пізніше – починаючи з 17–18 століть. Крім того, періоди масштабних збройних конфліктів (як, наприклад, період 1917–1921 років) характеризуються, як правило, незначним темпом житлового та іншого будівництва, а отже, призупиняється і розвиток правового регулювання в цих сферах.

Висновки сучасних дослідників у сфері містобудування підтверджують вказане. Так, Н.Е. Штомпель виділяє такі напрями містобудівної діяльності (окрім власне створення об'єк-

тів будівництва), як: планування територій, розміщення будівництва та зон відпочинку, інших об'єктів, створення інфраструктури та підтримання її в належному стані, підтримання в належному стані об'єктів культурної спадщини тощо [2, с. 6]. Реалізація всіх указаних напрямів передбачає дотримання певних стандартів створення відповідних об'єктів. Втім, український досвід здійснення містобудівної діяльності в умовах економічної кризи показує не тільки істотний спад розвитку існуючих стандартів будівництва порівняно з, наприклад, розквітом будівельної діяльності за часів СРСР у 80-ті роки, але й численні порушення існуючих стандартів. Як вказує Ю.М. Манцевич, значення кризи в містобудуванні, передусім економічної, – у відсіюванні непотрібних управлінських рішень, зменшенні впливу застарілих рішень на реальний перебіг містобудівної діяльності [3, с. 10]. Отже, забезпечення законності у сфері містобудівної діяльності вимагає врахування не тільки юридичних гарантій законності, але й загальносоціальних, передусім економічних та соціальних. Про вказане наголошує й О.Ф. Скакун, виділяючи зазначені групи гарантій правової законності в теорії права [4, с. 495–496].

Інший аспект, на який звертає увагу дослідження історичного розвитку джерел адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності, – систематизація будівельного законодавства. Зокрема, Концепцією публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019–2030 роки передбачено проблеми нормативно-правового регулювання містобудівної діяльності: відсутність кодифікації містобудівного законодавства та його неузгодженість з іншими галузями законодавства; термінологічні недоліки містобудівного законодавства; необхідність приведення окремих підзаконних актів у сфері містобудування у відповідність до вимог актів законодавчого рівня, в тому числі стосовно дозвільної системи: законодавчі прогалини стосовно окремих категорій робіт, що потребують отримання дозволів; прогалини щодо процедур, гарантій прав заявників стосовно таких дозвільних актів, як надання дозволу на виконання будівельних робіт та скасування такого дозволу [5, с. 13–15].

Завершуючи характеристику сучасного етапу генези адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності та організації її здійснення, необхідно звернути увагу на перспективи розвитку зазначеного законодавства. В юридичній літературі усталеною є позиція щодо визначення внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку системи законодавства. Так, внутрішніми чинниками вважаються: тип і форма держави, правонаступництво, рецепція тощо. Серед зовнішніх чинників указуються: статус і авторитет держави в міжнародній спільноті, глобалізаційні процеси в праві [6, с. 193–194].

Концепцією публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019–2030 роки передбачено чималу кількість напрямів удосконалення публічного управління у сфері містобудування. Такими визначено, зокрема: нормативно-правове регулювання (в тому числі покращення якості законодавства за рахунок його систематизації, розвиток контролю законності діяльності суб'єктів публічної влади у сфері містобудування); процедури в містобудуванні (в тому числі автоматизація значної кількості дозвільних актів, узгодженість термінології, державних класифікаторів); уточнення нормативних вимог щодо здійснення просторового планування; залучення громадськості до прийняття рішень у сфері містобудування тощо [5, с. 18–21]. Неважко помітити, що всі зазначені та деякі інші напрями мають своїми наслідками підвищення якості власне містобудівного законодавства, а також створення умов щодо його належного правозастосування (наприклад, запровадження електронної обробки інформації та прийняття окремих дозвільних актів у сфері містобудування).

В.П. Тимошук указує на необхідність забезпечення прозорості та стабільності законодавства про надання адміністративних послуг [7, с. 104].

Необхідно відзначити, що «ручний» режим вчинення зазначених актів нині визначається як недолік законності дозвільної діяльності в розглядуваній сфері в працях багатьох дослідників, це є майже загальновизнаним. Отже, важливим напрямом забезпечення законності дозвільної діяльності в містобудуванні є належне застосування норм права в цій сфері.

Окремою групою гарантій законності виступають міжнародні гарантії, що пов'язуються з діяльністю суб'єктів міжнародного права [4, с. 497–498]. З положень, що наводяться О.В. Стукаленко, можна зробити висновки про такі напрями впровадження міжнародного

досвіду адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності в національну практику: поступове впровадження принципів європейської стандартизації (добровільність дотримання стандартів за одночасного підвищення їхніх вимог, презумпція дотримання будівельного стандарту суб'єктом містобудування, гармонізація будівельних стандартів та деякі інші); прозорість процесу прийняття рішень щодо затвердження регламентів та стандартів; кодифікація будівельного законодавства; розширення електронної інформаційної бази даних щодо містобудування (реєстри висновків експертизи проектної документації щодо об'єктів капітального будівництва, інформаційні системи територіального планування та містобудування); кодифікація будівельного законодавства та деякі інші [8, с. 301–303]. Порівняння зазначених положень із положеннями Концепції публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019–2030 роки свідчить, що значна кількість пропозицій, викладених у Концепції, збігається з ними. Це можна стверджувати, наприклад, у пропозиціях щодо: затвердження Містобудівного кодексу України як кодифікованого акту у сфері містобудування; гармонізації містобудівного та іншого галузевого законодавства; моніторингу актів (рішень) суб'єктів публічної влади у сфері містобудування; створення містобудівного кадастру та його ведення; автоматизації дозвільних та адміністративних процедур у сфері містобудування та ін. [5, с. 17–18].

Зазначені та інші зміни в організації як власне містобудування, так і дозвільної діяльності в цій сфері, сприятимуть реалізації таких прав людини: на покращення умов життя, на житло, на достатній життєвий рівень (частина 1 статті 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права від 16.12.1966 р.) [9]. Забезпечення дотримання прав людини, в тому числі стосовно наведених прав, здійснюється такими міжнародними організаціями, як: Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Комітет Міністрів Ради Європи, Парламентська Асамблея Ради Європи, Європейська комісія «За демократію через право», Європейський суд з прав людини [6, с. 306–307], Європейський Парламент, Рада Європейського Союзу, Європейська асоціація вільної торгівлі [8, с. 302].

Подальше дослідження адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності доцільно проводити з огляду на сучасну парадигму праворозуміння, що передбачає розгляд правового пізнання як частини правової реальності. У межах такої парадигми необхідно застосовувати аксіологічну стратегію дослідження з визначенням прав людини (в тому числі й щодо забезпечення належного життєвого середовища) відправною цінністю, для забезпечення якої існує право. На концептуальному рівні це передбачає взяття за основу ціннісно-нормативну концепцію праворозуміння, що передбачає розгляд права як системи, що розрахована на певну поведінку людей та збереження визначеної соціальної цілісності [10, с. 45; 11, с. 105]. Саме характер поведінки та соціальної цілісності в конкретному випадку (цінності, на забезпечення яких спрямоване право) й визначає ціннісно-нормативне розуміння права.

Проведена загальна характеристика засад забезпечення законності у сфері містобудування створює підґрунтя для опрацювання окремих актуальних проблемних питань у цій сфері. Проведене дослідження показує, що такі питання склались історично як традиційно проблемні у сфері містобудування. Втім, окреслення кола зазначених проблем передбачає врахування існуючих наукових здобутків щодо засобів забезпечення законності як родової категорії, на основі якої визначатимуться відповідні засоби у сфері містобудування.

Необхідно визнати відсутність усталеної систематизації засобів забезпечення законності в адміністративному праві. Р.В. Ленівський наводить позицію, викладену в підручнику з адміністративного права України (виданий за редакцією В. Авер'янова у 2008 році), щодо кола таких засобів, як: контрольна діяльність уповноважених суб'єктів; передбачені законом способи реагування уповноважених суб'єктів на звернення приватних осіб щодо захисту суб'єктивних прав; захист зазначених прав у порядку адміністративного судочинства; застосування адміністративної відповідальності до суб'єктів публічної влади, а також у разі необхідності – до приватних осіб [12, с. 33–34; 13, с. 350]. Цей перелік можливо вважати таким, що найповніше охоплює відповідну діяльність уповноважених суб'єктів, безпосередньо спрямовану на забезпечення законності в певній сфері суспільних відносин, а тому його доцільно взяти за основу.

Характеризуючи адміністративно-правові засоби забезпечення законності, необхідно враховувати наукові надбання загального характеру, що визначають загальні положення щодо таких засобів. Зокрема, Р.В. Ленівський на основі наукових напрацювань, наприклад, П.М. Рабіновича, визначає певні риси таких засобів: чітке визначення суб'єктів застосування таких засобів та їх правосуб'єктності щодо цього; суворе дотримання ними встановленого порядку реалізації власної компетенції; наявність вимог щодо їхньої діяльності як до такої, що має правозастосовний характер. Крім того, вчений визначає керівну роль процедурної форми реалізації зазначених засобів з огляду на те, що вони реалізуються переважно в порядку правозастосування [12, с. 32]. З таким висновком вченого варто погодитись. Дійсно, попри зазначене широке коло гарантій правової законності, дослідження окремих засобів має відбуватись виключно з урахуванням їхнього правозастосовного характеру.

За такого підходу необхідно визначити такі найбільш проблемні адміністративно-правові засоби забезпечення законності у сфері містобудування, як: юридична відповідальність як суб'єктів містобудівної діяльності, так і суб'єктів публічної влади; адміністративне процедурне забезпечення містобудування, що передбачає розроблення адміністративних процедур, які враховували би особливі вимоги, що зумовлюються умовами здійснення містобудівної діяльності.

Юридична відповідальність у сфері містобудування історично встановлювалась у межах загальних норм, без визначення відносин у сфері містобудування як окремого об'єкта відповідних порушень. Втім, практично в усі часи спостерігалась тенденція до виокремлення окремих груп відносин у самостійний об'єкт. Зокрема, О.В. Стукаленко вказує на окреме встановлення відповідальності за порушення вимог щодо мір та ваги в Київській Русі, аж до застосування смертної кари. Крім того, на початку ХХ століття (1903 рік) встановлювалась кримінальна відповідальність за окремі злочини у сфері будівництва, наприклад, порушення порядку проведення будівельних робіт. Порушення будівельних норм та правил визначалось окремим об'єктом адміністративної відповідальності й за часів СРСР. Притягнення до юридичної відповідальності у сфері містобудування здійснювалось або органами правопорядку (наприклад, поліцією), або спеціалізованими органами контролю у сфері містобудування. Характеризуючи сучасний етап розвитку містобудівного законодавства, вчена пропонує розглядати будівельне право як підгалузь адміністративного права, у складі якої виділяє адміністративну відповідальність у сфері будівництва як один з інститутів цієї підгалузі [8, с. 24–34, 56–57]. Про розширення кола об'єктів адміністративної відповідальності у сфері будівництва згадує і К.О. Рибак. Крім того, вчена виділяє окремі проблемні питання процедур притягнення до адміністративної відповідальності у сфері будівництва [14, с. 185, 186].

Отже, необхідно сказати й про переважно адміністративну відповідальність у сфері будівництва як таку, що має свій особливий об'єкт, в чому вбачаються наслідки радянського регулювання цього суспільного інституту. Втім, ринкові відносини в цій сфері (на відміну від часів СРСР) зумовлюють необхідність застосування більш жорстких засобів забезпечення законності з огляду на численні порушення в цій сфері, в тому числі шляхом криміналізації окремих діянь. Це підтверджується і згаданим вище історичним досвідом, коли за порушення порядку здійснення будівельних робіт було запроваджено саме кримінальну відповідальність (Російська Імперія, 1903 рік).

Щодо притягнення до юридичної відповідальності, то автори Концепції публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019–2030 роки не приділяють безпосередньої уваги цьому питанню. Втім, наводяться інші напрями забезпечення законності, що стосуються й законності притягнення до юридичної відповідальності: впровадження ефективних засобів громадського контролю щодо діяльності суб'єктів публічної влади в цій сфері; вдосконалення засобів відшкодування шкоди власниками земель, заподіяної внаслідок обмежень права її використання; забезпечення права скаржника бути присутнім під час проведення перевірки, якщо вона розпочата за його заявою; запровадження юридичної відповідальності за недотримання гарантій участі громадськості в прийнятті рішень у сфері містобудування тощо.

Іншим засобом забезпечення законності визначено здійснення контрольної діяльності. Необхідно зауважити на її досить широкий зміст, оскільки цим поняттям охоплюється все різноманіття діяльності суб'єктів публічної влади, спрямованої на: отримання інформації щодо стану справ на підконтрольному об'єкті; виявлення, припинення, а також запобігання порушень у підконтрольній сфері [15, с. 180]. Розгляд звернень приватних осіб в адміністративному порядку (третій засіб забезпечення законності) фактично є одною з форм та методів застосування контролю. Застосування адміністративного судочинства (четвертий засіб забезпечення законності) теж може розглядатись як одна з форм контролю – судовий контроль. Проведене дослідження виявляє найбільш комплексні проблеми саме стосовно розгляду звернень приватних осіб та судового контролю у сфері містобудування. Тому подальше дослідження доцільно проводити саме стосовно цих форм та методів державного контролю в містобудуванні.

Розмежовуючи адміністративний розгляд звернень приватних осіб та розгляд у порядку адміністративного судочинства, не можна не враховувати наукових напрацювань Р.В. Ленівського, який наводить характерні ознаки адміністративного юрисдикційного (позасудового) провадження: суб'єктами їх здійснення є переважно органи виконавчої влади; урегульованість адміністративними процесуальними нормами; відсутність детальної структуризації процедурної форми (етапи, стадії) та деякі інші [12, с. 50–51].

А. Мартин, Є. Бердніков та О. Маломуж аналізують проблематику сучасного стану дозвільних процедур у сфері містобудування. З положень, що наводяться дослідниками, можна зробити висновок, що найбільш застосованими видами звернень у цій сфері є скарги. Адже типовою наводиться ситуація, за якої суб'єктом публічної влади у сфері містобудування приймається певне рішення, а через значний проміжок часу таке рішення може бути скасовано іншим суб'єктом влади, і найбільш ефективною можливістю захищати свої права залишається адміністративне судочинство. Як один із можливих шляхів виходу з такої ситуації пропонується деталізувати регламентацію процедур, що реалізуються в рамках державного архітектурно-будівельного контролю (що може включати також і процедури розгляду скарг – примітка автора) [5, с. 166, 168]. При цьому Концепцією публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019–2030 роки відмічається неефективність актуальних процедур оскарження рішень органів державного архітектурно-будівельного контролю [5, с. 16]. На проблемні питання стосовно оскарження окремих категорій актів органів державного архітектурно-будівельного контролю вказує і О.В. Стукаленко [8, с. 230].

Стосовно застосування адміністративного судочинства як способу забезпечення законності містобудівної діяльності вказують на такі проблеми, як: відсутність ефективних процедур досудового врегулювання спорів, зокрема саморегульованими організаціями у сфері містобудування; необхідність запровадження права представників територіальної громади на судовий захист прав територіальної громади, що порушені внаслідок планування територій, а також розміщення будівництва; побудова оптимального балансу застосування судових та позасудових способів захисту прав стосовно містобудівної діяльності [5, с. 16, 21, 166].

Висновки. Вдосконалення адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності зумовлює врахування не тільки конкретних правозастосовних проблем, але й загальносоціальних (зокрема економічних, соціальних тощо) процесів, а також стан систематизації будівельного законодавства та належне його застосування. Особливістю сучасного етапу генези адміністративно-правового регулювання в цій сфері є орієнтація на кращий зарубіжний досвід, що надає вихідного значення правам та свободам людини як чинникам правового регулювання в цій сфері.

Керівним напрямом подальшого розвитку адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності є розвиток адміністративно-правових засобів забезпечення законності в цій сфері. Використання системного підходу дозволяє виділити актуальні категорії таких засобів. По-перше, це юридична відповідальність приватних осіб та суб'єктів публічної влади, передусім адміністративна. По-друге, це адміністративна процесуальна діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на здійснення контролю у сфері містобудування

п шляхом: розгляду скарг на акти суб'єктів публічної влади; здійснення судового контролю в наведеній сфері.

Особливості містобудівної діяльності (підвищені вимоги щодо передбачуваності рішень суб'єктів публічної влади, неприпустимість затягування вирішення правових конфліктів у цій сфері) зумовлюють актуальність розвитку позасудових засобів вирішення адміністративних конфліктів. Засобом вирішення таких конфліктів може бути позасудове адміністративне юрисдикційне провадження.

Подальше дослідження адміністративно-правового регулювання містобудівної діяльності доцільно проводити з огляду на сучасну парадигму праворозуміння, що передбачає розгляд правового пізнання як частини правової реальності. У межах такої парадигми необхідно застосовувати аксіологічну стратегію дослідження з визначенням прав людини (в тому числі й щодо забезпечення належного життєвого середовища) відправною цінністю, для забезпечення якої існує право. На концептуальному рівні це передбачає взяття за основу ціннісно-нормативну концепцію праворозуміння, що передбачає розгляд права як системи, що розрахована на певну поведінку людей та збереження визначеної соціальної цілісності.

Список використаних джерел:

1. Реформа містобудування: змінюються підходи, а не сенси. *Урядовий портал* : веб-сайт URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/reforma-mistobuduvannya-zminuyutsya-pidhodi-nenseni> (дата звернення: 05.03.2021).
2. Штомпель Н.Е. Містобудування : конспект лекцій. Харків : Харк. нац. акад. міськ. госп-ва, 2010. 104 с.
3. Манцевич Ю.М. Концептуальний прогноз розвитку житлового будівництва в Україні на фоні загальної кризи містобудування. *Економіка та держава*. 2015. № 4. С. 6–10.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ. 2010. 520 с.
5. Концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності. Збірник аналітичних матеріалів. *Вінницька обласна державна адміністрація* : веб-сайт. Київ, 2019. 369 с. URL: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/dep-dmba/news/Conc.pdf> (дата звернення: 04.03.2021).
6. Теорія держави і права : підруч. / О.В. Петришин та ін. ; за ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.
7. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» / за ред. В.П. Тимощука. Київ : ФОП Москаленко О.М., 2013. 392 с.
8. Стукаленко О.В. Адміністративно-правове забезпечення будівельної галузі : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 376 с.
9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966 р. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2002. № 2.
10. Лінник Н.В. Ціннісне та нормативне у розумінні прав людини. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Вип. 56. С. 43–47.
11. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 685 с.
12. Ленівський Р.В. Законність і правопорядок в Україні : адміністративно-правові засоби забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 ; ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; Нац. авіац. ун-т. Київ : 2018. 187 с.
13. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. ред. кол. : В.Б. Авер'янов (голова) та ін. ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Т. 1: Загальна частина. 592 с.
14. Рибак К.О. Містобудівна діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. Київ, 2018. 275 с.
15. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.

